

DOI: 10.30495/jss.2021.1933206.1345

Research Paper

Sociological study of the relationship between social performance of Aras Free Industrial Zone and some social structures

Ruhollah Saei Shotorbani

Ph. D. Candidate in Sociology, Social Groups, Department of Sociology, Faculty of social Science, Islamic Azad University, Tehran Central Branch, Tehran, Iran.

Zahra Hazrati Soomah

Associate Professor of Sociology, Department of Sociology, Faculty of Social Science, Islamic Azad University, Tehran Central Branch, Tehran, Iran (Responsible author). E- mail: hazrati14@yahoo.com

Rosa Karampour

Assistant Professor of Sociology, Department of Sociology, Faculty of Social science, Islamic Azad University, Tehran Centrale Branch, Tehran, Iran.

Creating an industrial free trade zone is one of the development tools that can attract capital, transfer technology, train human resources, study scientific management and connect to the global market. However, the creation and expansion of free trade zones, like other economic development projects, must be done with cultural and social considerations. Aras Free Trade-Industrial Zone can also play an effective role in strengthening the social structures of the region. The main purpose of this study is to study the sociological perspectives of social groups in Aras Free Industrial Zone on the social performance of this region. This research is a survey and in terms of purpose is applied and data were collected through a questionnaire. The theoretical framework of the research was the theories of Emile Durkheim, Jürgen Habermas, Karl Marx, John Rawls, Parsons, Anthony Giddens and Barry Busan. The statistical population was all citizens over 16 years old living in Aras Free Zone, whose number was 36,000. Using Morgan table, 380 people were selected. The data collection tool was a researcher-made questionnaire. Factor analysis was used to evaluate the validity of the structures. The results show that, there is a significant positive relationship between the social performance variable of Aras Free Industrial Zone and the variables of social solidarity, social justice, social ethics, social security and quality of life from the perspective of social groups.

Conflict of interest:

ACCORDING TO THE AUTHORS. THE ARTICLE DID NOT HAVE ANY CONFLICT OF INTEREST.

Key words: *Social Group, Social Performance, Aras Free Industrial Zone.*

مطالعه جامعه‌شناختی رابطه عملکرد اجتماعی منطقه تجاری- صنعتی

آزاد ارس با برخی سازه‌های اجتماعی

روح‌اله ساعی شتربانی^۱

زهرا حضرتی صومعه^۲

رزا کرم‌پور^۳

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۴۰۰/۴/۱

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۲/۲۳

چکیده

ایجاد منطقه آزاد تجاری- صنعتی از جمله ابزارهای توسعه است که می‌تواند موجب جلب سرمایه، انتقال فن‌آوری، آموزش نیروی انسانی، تحصیل مدیریت علمی و وصل به بازار جهانی شود. با این وجود ایجاد و گسترش مناطق آزاد تجاری همانند دیگر طرح‌های توسعه اقتصادی بایستی با ملاحظات فرهنگی و اجتماعی صورت گیرد. منطقه آزاد تجاری- صنعتی ارس نیز می‌تواند نقش مؤثری در تقویت سازه‌های اجتماعی منطقه داشته باشد. هدف اصلی پژوهش حاضر مطالعه جامعه‌شناختی دیدگاه گروه‌های اجتماعی منطقه تجاری صنعتی آزاد ارس درباره عملکرد اجتماعی این منطقه می‌باشد. این تحقیق از نظر هدف، کاربردی و روش گردآوری داده‌ها پیمایشی بود و داده‌ها از طریق پرسشنامه جمع‌آوری شد. چارچوب نظری تحقیق نظریه‌های امیل دورکیم، یورگن هابرماس، کارل مارکس، جان رالز، پارسونز، آنتونی گیدنز و باری بوزان بود. جامعه آماری، کلیه شهروندان بالای ۱۶ سال ساکن در منطقه آزاد ارس که تعداد آن‌ها ۳۶۰۰۰ نفر بود. با استفاده از جدول مورگان، تعداد ۳۸۰ نفر انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته بود. برای ارزیابی اعتبار سازه‌ها، از تحلیل عاملی استفاده شد. نتایج به دست آمده نشان داد که بین متغیر عملکرد اجتماعی منطقه تجاری صنعتی آزاد ارس و متغیرهای همبستگی اجتماعی، عدالت اجتماعی، اخلاق اجتماعی، امنیت اجتماعی و کیفیت زندگی از دیدگاه گروه‌های اجتماعی رابطه مثبت معنی‌دار وجود دارد.

واژگان کلیدی: گروه اجتماعی، عملکرد اجتماعی، منطقه آزاد تجاری- صنعتی ارس.

۱. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی گروه‌های اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، تهران- ایران.

۲. دانشیار جامعه‌شناسی، گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران- ایران (نویسنده مسئول).

E- mail: hazrati14@yahoo.com

۳. استادیار جامعه‌شناسی، گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران- ایران.

مقدمه

شکل‌گیری مناطق آزاد در جهان با اهداف متفاوتی همراه بوده است؛ اما به عنوان یک نقطه مشترک در تمامی مناطق آزاد، هدف اصلی فراهم آوردن زمینه افزایش صادرات کالا و خدمات از طریق پیوند با بازارهای جهانی است و مهم‌ترین ابزار این کار نیز جذب سرمایه‌های خارجی و فناوری می‌باشد که از طریق حذف محدودیت‌ها و ایجاد مزیت در این مناطق شکل می‌گیرد. در کشور ما نیز اندیشه ایجاد این مناطق عموماً با همین هدف‌ها در سال ۱۳۳۰ مقارن با احساس ضعف در تسهیلات بندری و زیربنایی در بنادر خرمشهر، بوشهر و بندر عباس شکل گرفت (۱۱). در اوایل دهه ۵۰ این اندیشه برای اولین بار در کشورمان عملی شد و جزیره کیش به عنوان اولین منطقه آزاد در ایران در نظر گرفته شد و منطقه آزاد مورد بحث در این پایان‌نامه در اواخر سال ۱۳۸۳ در شهر جلفا به نام منطقه آزاد ارس شکل گرفت. منطقه تجاری آزاد، قلمرو معینی است که غالباً در داخل یا مجاورت یک بندر واقع گردیده و در آن، تجارت آزاد با سایر مناطق جهان مجاز شناخته شده است. کالاها را می‌توان بدون پرداخت حقوق و عوارض گمرکی، از این منطقه خارج یا به آن وارد نمود. شرکت‌های مستقر در مناطق آزاد تجاری معمولاً نه تنها از قوانینی مانند برگشت سود، اشتغال خارجی‌ها در قسمت‌های مدیریت و نظارت فنی و واردات ماشین‌آلات سرمایه‌ای، که در اقتصاد داخلی و مالکیت خارجی شرکت‌ها حکمفرما است، معاف هستند بلکه از دسترسی به سهمیه‌های وارداتی کشورهای میزبان نیز بهره‌مند می‌شوند. در اکثر کشورهایی که اقدام به تأسیس مناطق آزاد کرده‌اند اداره جداگانه‌ای برای ارتباط بین دولت و شرکت‌های منطقه، با هدف کاهش هزینه‌های اداری شرکت‌های منطقه و جلوگیری از تأخیرهای غیر ضروری ایجاد شده است (۱۱). ایجاد منطقه آزاد تجاری صنعتی از جمله ابزارهای توسعه اقتصادی است که می‌تواند موجب جلب سرمایه، انتقال فناوری، آموزش نیروی انسانی، تحصیل مدیریت علمی، وصل به بازار جهانی و در نهایت در پیچه‌ای به سوی توسعه اقتصادی شود. به همین علت در سال‌های ۱۹۶۰ میلادی بسیاری از کشورهای در حال توسعه، سعی در رهایی از توسعه نیافتگی از طریق ایجاد مناطق تجاری داشته‌اند. ایجاد منطقه آزاد تجاری صنعتی از جمله ابزارهای توسعه است که می‌تواند موجب جلب سرمایه، انتقال فن‌آوری، آموزش نیروی انسانی، تحصیل مدیریت علمی و وصل به بازار جهانی شود. با این وجود ایجاد و گسترش مناطق آزاد تجاری همانند دیگر طرح‌های توسعه اقتصادی بایستی با ملاحظات فرهنگی و اجتماعی صورت گیرد در غیر این صورت تأثیرات چنین طرح‌هایی خوشایند نبوده و اهداف لازم را فراهم نمی‌آورد. بنابراین دست یافتن به این اهداف نیازمند فراهم کردن شرایط اجتماعی خاصی است. از جمله پیامدهای ایجاد مناطق آزاد تجاری، بدون تناسب با ساختار اجتماعی جامعه، به وجود آمدن و دامن زدن به تضادهای طبقاتی، بحران مسکن و خدمات شهری، فقر، نابرابری و محرومیت اجتماعی است (۱۳). از سویی دیگر از جمله مأموریت‌های خاص این منطقه، گسترش شیوه‌های نوین معیشت و فعالیت و ساماندهی استقرار جمعیت و فعالیت‌ها و فراهم‌سازی امکانات ورزشی، آموزشی، تفریحی و درمانی با نگاه فراملی می‌باشد. منطقه

آزاد تجاری- صنعتی ارس می‌تواند نقش مؤثری در عوامل اجتماعی منطقه داشته باشد. در واقع اگر فلسفه وجودی مناطق آزاد به طور کامل در این منطقه به اجرا در آید، می‌تواند بر همبستگی اجتماعی، برقراری عدالت اجتماعی، ترویج اخلاق اجتماعی، امنیت اجتماعی و کیفیت زندگی گروه‌های اجتماعی مستقر در این منطقه مؤثر باشد. گروه‌های اجتماعی یکی از مهم‌ترین ارکان توسعه می‌باشند؛ گروه اجتماعی که صورت کامل آن جامعه است، واحدی مرکب از دو تن یا عده بیشتر انسان است که بر اثر کنش‌های متقابل اجتماعی به یکدیگر پیوند خورده باشند (۲۳). فعالیت‌های مشترک اعضا گروه اجتماعی و نحوه تعامل و سازمان‌دهی آن‌ها منتج به خروجی‌هایی می‌شود که در قالب عملکرد جمعی نمود پیدا خواهد کرد. لذا با توجه به نقش حیاتی گروه‌های اجتماعی در یک منطقه، پژوهش حاضر به بررسی همه‌جانبه این گروه‌ها و اثرپذیری آن‌ها از شرایط منطقه پرداخته است. با توجه به گسترش روزافزون این منطقه و قابلیت‌هایی که به مرور به آن اضافه می‌شود بررسی جامعه‌شناختی گروه‌های ساکن در آن حائز اهمیت است. از آن جایی که تاکنون مطالعه جامعی در زمینه ابعاد اجتماعی مناطق آزاد در ایران انجام نشده است، تحقیق حاضر به بررسی این مهم پرداخته است. سؤال اصلی پژوهش حاضر این است که آیا بین عملکرد اجتماعی منطقه تجاری صنعتی آزاد ارس با برخی سازه‌های اجتماعی رابطه وجود دارد؟ هدف اصلی تحقیق، تبیین جامعه‌شناختی عملکرد اجتماعی منطقه تجاری- صنعتی آزاد ارس با برخی سازه‌های اجتماعی می‌باشد.

تعریف مفاهیم

همبستگی اجتماعی

همبستگی اجتماعی از نگاه دور کیم دارای ماهیت، جامعه‌شناختی است. همبستگی عبارت است از احساس مسئولیت متقابل بین چند نفر یا چند گروه که از آگاهی و اراده برخوردار باشند. این احساس مسئولیت می‌تواند شامل پیوندهای انسانی و برادری بین انسان‌ها به طور کلی حتی با وابستگی متقابل حیات و منافع بین آنان باشد. همبستگی حائز یک معنای اخلاقی به نام وظیفه و یا الزام متقابل است. هم‌چنین وابستگی متقابل اجزاء و یا موجودات در یک کل را هم می‌فهماند. به زبان جامعه‌شناختی، همبستگی پدیده‌ای را می‌رساند که بر پایه آن در سطح یک گروه یا جامعه، اعضاء به یکدیگر وابسته و به طور متقابل نیازمند به یکدیگرند. بدین ترتیب همبستگی گروهی نیز به معنای آن است که گروه وحدت خود را حفظ کند و با عناصر وحدت‌بخش خویشتن تطابق و هم‌نوایی یابد.

عدالت اجتماعی

تلقی برابرگرایانه و مساوات‌طلبانه، خاص دوان مدرنیته است. متجددان بر خلاف قدما اصل را برابری طبیعی همه انسان‌ها قرار دارند و تفاوت‌های ظاهری و نژاد و قوم و قبیله و تعلقات اجتماعی طبقه، گروه،

صنف را ذی‌ربط به بحث عدالت نداشتند و به طور کلی تصور سلسله‌مراتبی و ارگانیک از جامعه را رد کردند. از منظر اندیشمندان مدرن همه انسان‌ها از یک سلسله حقوق طبیعی یا فطری مانند حق حیات، حق مالکیت، حق آزادی و شیوه زندگی و غیره برخوردارند؛ که حتی مقدم بر ورود آن‌ها به جامعه است (۷).

مارکس تحقق عدالت اجتماعی را زمانی میسر می‌دانست که افراد به لحاظ اقتصادی در شرایط برابر زندگی نمایند و این امر بدون توزیع مجدد ثروت امکان‌پذیر نیست پس وی وجود عدالت اجتماعی را منوط به وجود عدالت اقتصادی می‌دانست.

از نظر هابرماس اجرای حقوق برابر برای هر دو جنس زن و مرد یکسان باشد و باید آن چنان گسترش یابد که تمام گروه‌های اجتماعی را در بر گیرد. در واقع او به ایده سوسیالیسم اشاره می‌کند که عدالت نمی‌تواند به اجرا درآید مگر آن که حقوق اجتماع و فرهنگی تضمین شود و همه افراد فرصت برابری استفاده آزاد و حقوق سیاسی داشته باشند در مرکز چنین ایده‌ای این باور وجود دارد که تمامی انسان‌ها برابرند و حق دارند که با برخورد و احترامی یکسان روبرو شوند. عدالت از نظر هابرماس به عنوان کنش ارتباطی میان افراد است وی می‌گوید: معیارهای حداقلی از عدالت می‌تواند از مفاهیم کنش ارتباطی و عقلانیت ارتباطی او نشأت بگیرد (۲۶). عدالت به مثابه انصاف می‌کوشد مجموعه‌ای از ارزش‌های اخلاقی بسیار مهمی را بیان کند که به طرز منحصر به فردی به نهادهای سیاسی و اجتماعی ساختار اساسی مربوط می‌شوند. رالز می‌افزاید قدرت سیاسی فقط وقتی مشروع است که مطابق با قانون اساسی مکتوب یا غیر مکتوب اعمال شود که همه شهروندان عاقل و معقول بتوانند اصول آن را در پرتو عقل مشترک انسانی خود تأیید کنند. از نظر رالز برابری منصفانه فرصت‌ها به معنای برابری لیبرال است برای اینکه این برابری به اهداف خود دست یابد، باید ملزومات معینی غیر از ملزومات نظام آزادی طبیعی را بر ساختار اساسی تحلیل کرد (۲۰).

اخلاق اجتماعی

اخلاق اجتماعی به عنوان مجموعه‌ای از ارزش‌ها و قواعد رفتار در جامعه، موضوع بررسی قرار می‌گیرد. لذا این قواعد رفتاری، مجموعه‌ای از عقاید، ارزش‌ها و هنجارهایی هستند که نسبت به فرد، اموری بیرونی و مستقل تلقی می‌شوند، در جریان جامعه‌پذیری برای او درونی می‌گردند و به صورت جزئی از شخصیت او در می‌آیند (۱۹)، و در نهایت رفتار فرد را در جامعه تعیین می‌کنند و به عنوان اخلاق اجتماعی محسوب می‌شوند. بر اساس تعریف فوق، اخلاق اجتماعی، حوزه‌ای از فرهنگ عمومی یک جامعه را تشکیل می‌دهد که شامل عقاید، ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی قشر جوان جامعه می‌شود. فرهنگ عمومی خود عبارت است از: مجموعه پاسخ‌هایی که هر جامعه برای مسائل گوناگون پیدا می‌کند؛ که مبتنی بر تجربه نسل‌های گذشته است یا از طریق دست‌یابی به توانایی‌ها و ذخیره‌های تازه، حاصل

آمده است. در تعریفی ساده‌تر، فرهنگ عمومی عبارت است از: اندیشه‌ها و معرفت مشترک یک جامعه که تحت تأثیر عناصر مختلفی نظیر جهان‌بینی، ارزش‌ها، گرایش‌ها، کنش‌ها، نمادها و تکنولوژی قرار می‌گیرد (۱۷).

امنیت اجتماعی

اصطلاح امنیت اجتماعی را باری بوزان برای اولین بار در کتاب (مردم، دولت‌ها و هراس) به کار برد. امنیت اجتماعی، تنها یکی از ابعاد امنیت است. بوزان بر این باور است که جوامع به مقولهٔ هویت، اهمیت بسیار می‌دهند. وی چنین استدلال می‌کند: مقولهٔ کلیدی اجتماع عبارت است از: آن دسته عقاید و اعمالی که افراد، آن را به عنوان اعضای آن جامعهٔ خاص معرفی می‌کنند و باز می‌شناسانند. اجتماع، درگیر هویت است و درگیر خودباوری گروه‌ها و افرادی که خود را اعضای اجتماعی می‌دانند (۵). امنیت اجتماعی، تنها یکی از بخش‌های پنج‌گانهٔ رویکرد پنج بعدی او به فرضیهٔ امنیت است. دیگر بخش‌های این رویکرد، عبارتند از: امنیت نظامی، سیاسی، اقتصادی و محیطی. به طور کلی، امنیت نظامی به اثرات متقابل توانایی‌های تهاجمی و دفاعی مسلحانهٔ دولت‌ها و نیز برداشت آن‌ها از مقاصد یکدیگر مربوط است. امنیت سیاسی، ناظر بر ثبات سازمانی دولت‌ها، سیستم‌های حکومتی و ایدئولوژی‌ای است که به آن‌ها مشروعیت می‌بخشد. امنیت اقتصادی، دسترسی به منابع مالی و بازارهای لازم برای حفظ سطوح قابل قبولی از رفاه و قدرت دولت است. امنیت اجتماعی، به قابلیت حفظ الگوهای سنتی زبان، فرهنگ، مذهب و هویت ملی با شرایط قابل قبولی از تحول، مربوط می‌شود. امنیت زیست‌محیطی، ناظر است بر حفظ محیط جهانی به عنوان سیستم پشتیبانی ضروری که تمام حیات بشری بدان متکی است. این پنج بخش، جدا از یکدیگر عمل نمی‌کنند. هر یک از آن‌ها دارای کانون مهمی در درون مسئلهٔ امنیت و روشی برای تنظیم اولویت‌ها می‌باشند و از طریق ارتباط‌هایی قوی به یکدیگر متصل هستند. پارسونز برای امنیت اجتماعی، چهار بعد قائل است که هر کدام از آن‌ها به یک خرده سیستم جامعه مربوط می‌شوند و از برآیند برخوردار می‌توانند. آن‌ها می‌توانند به تحقق امنیت در سطح جامعه امید داشت. امنیت مالی و اقتصادی، سیاسی، حقوقی، قضایی و فرهنگی، به ترتیب، در نظام فکری پارسونز ضروری هستند و هر یک از جایگاه خاصی برخوردارند. فقدان هر یک از این ابعاد، روند سیبرنتیکی را دچار اختلال می‌نماید و دنیای کارکردها را مختل و جامعه را در کلیت خود دچار عدم تعادل و پریشان حالی می‌کند؛ بنابراین، برای داشتن جامعه‌ای توأم با آرامش و اطمینان خاطر لازم است، به هر چهار بعد امنیت توجه داشت و با تضمین آنان، امنیت جامعه را فراهم نمود (۱۵). از نظر گیدنز (۸)، امنیت را می‌توان موقعیتی خواند که در آن، یک رشته خطرهای خاص، به حداقل رسانده یا با آن‌ها مقابله می‌شود. تجربهٔ امنیت به تعادل اعتماد و مخاطره بستگی دارد. امنیت، چه به معنای بالقوه و چه به معنای تجربی آن، ممکن است به مجموعه‌هایی از آدم‌ها تا مرز امنیت جهانی یا به افراد، ارتباط داشته باشد. به این ترتیب گیدنز، مصونیت

در برابر خطرها را امنیت، نامیده است. در نظر او، خطر و امنیت، دو روی یک سکه را تشکیل می‌دهند؛ به گونه‌ای که وقتی امنیت وجود دارد، خطر رخت بر می‌بندد و بالعکس، هنگام دست و پنجه نرم کردن با خطر، امنیت، مغشوش و پنهان است؛ سپس او به طرح امنیت وجودی؛ به عنوان یکی از صورت‌های مهم امنیت پرداخته و از ضرورت امنیت وجودی برای مقاومت در برابر هجوم گسترده و بی‌سابقه مخاطرات نهادهای مدرنیته سخن گفته است. امنیت وجودی از نظر گیدنز عبارت است از: ایمن بودن؛ یعنی در اختیار داشتن پاسخ‌هایی در سطح ناخودآگاه و خودآگاهی عملی برای بعضی پرسش‌های وجودی بنیادین که همه آدمیان، طی عمر خود به نحوی مطرح کرده‌اند (۱۵).

کیفیت زندگی

توجه به مقوله کیفیت زندگی واکنشی بود علیه چیرگی شاخص‌های اقتصادی و بازتابی از آگاهی بشر نسبت به محدودیت‌های رشد و جنبه‌های تباهی‌آور صنعتی شدن که بنیادی‌ترین شکل این خودآگاهی، بعد منابع طبیعی یا بعد محیط زیست انسان است. گزارش برنامه توسعه انسانی سازمان ملل نیز در سال ۱۹۹۴، رشد اقتصادی را به عنوان یک وسیله تلقی می‌کند و هدف را توسعه انسانی پایدار می‌داند، یعنی توسعه‌ای که طرف‌دار مردم و در جهت بر طرف کردن نیاز مردم باشد. در دائره‌المعارف او گارداف بورگاتا کیفیت زندگی این طور تعریف شده است: کیفیت زندگی به عنوان درک شخصی فرد در زندگی در ارتباط با اهداف، توقعات، انتظارات و نگرانی‌های وی تعریف می‌شود. کیفیت زندگی متأثر از متن فرهنگی و سیستم ارزشی که فرد در آن زندگی می‌کند تعریف می‌شود که در یک مفهوم زنجیره‌ای وسیع متأثر از یک مسیر پیچیده است که به وسیله سلامت فیزیکی و موقعیت روانی، سطح استقلال و ارتباطات افراد معنی می‌شود و متأثر از محیط می‌باشد. واحد پژوهش کیفیت زندگی دانشگاه تورنتو (۲۰۰۷)، کیفیت زندگی را تحت عنوان میزان لذت فرد از امکانات اساسی زندگی‌اش تعریف می‌کند. کیفیت زندگی سه وجه دارد تحت عناوین «بودن» که از موجودیت فرد بحث می‌کند، «تعلق» که از ارتباط فرد با محیط بحث می‌کند و «شدن» که به فعالیت‌های هدف‌مند فرد برای دست‌یابی به اهداف و آرزوهایش اشاره دارد (۱۰).

منطقه آزاد تجاری ارس

سازمان منطقه آزاد ارس به منظور تسریع در انجام امور زیربنایی، عمران و آبادانی، رشد و توسعه اقتصادی، سرمایه‌گذاری و افزایش درآمد عمومی، ایجاد اشتغال سالم و مولد، تنظیم بازار کار و کالا، حضور فعال در بازارهای جهانی و منطقه‌ای، تولید و صادرات کالاهای صنعتی و تبدیلی و ارائه خدمات در تاریخ ۱۳۸۲/۶/۲ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و در اواخر شهریورماه ۱۳۸۳ آغاز به کار نمود. منطقه آزاد تجاری - صنعتی ارس در چهارراه ارتباطی شمال به جنوب و شرق به غرب قرار گرفته است و

به عنوان پل ارتباطی آسیا به اروپا می‌تواند با جذب واحدهای صنعتی - تولیدی فعال در انتقال فناوری از شمال به جنوب (اروپا به آسیا) و خدمات از شرق به غرب (آسیا به اروپا) نقش مهمی ایفا نماید که در نتیجه این ارتباط، رشد و توسعه پیوسته در عرصه‌های صادرات، اشتغال‌زایی و ارزآوری به داخل کشور را موجب خواهد شد. منطقه آزاد اروند در چهارم مردادماه سال ۱۳۸۳ فعالیت خود را به طور رسمی آغاز کرد. این منطقه بخش‌هایی از شهرستان آبادان و خرمشهر را که دارای زیرساخت‌های صنعتی، تجاری و توریستی است در خود جای داده و از موقعیتی ممتاز نسبت به سایر نقاط کشور برخوردار می‌باشد. منطقه آزاد تجاری - صنعتی انزلی اهدافی چون عمران و آبادانی و ارائه خدمات عمومی، رشد و توسعه اقتصاد، جذب سرمایه‌گذاری خارجی و داخلی، ایجاد اشتغال سالم و مولد، تنظیم بازار کار و کالا، تشویق تولید و صادرات کالا، ورود و حضور فعال در بازارهای منطقه‌ای و جهانی، جذب فناوری‌های جدید و انتقال علم و دانش فنی به عوامل تولید داخلی همسو با توسعه علمی و فناوری جهان، تسریع در فرآیندهای تجاری، اقتصادی و فناوری (کاتالیزور) با ایجاد بستر مناسب جهت انجام آزمایشی طرح‌ها و تعمیم آن به سراسر کشور را دنبال می‌کند. این منطقه شامل محدوده وسیعی از شهرستان بندر انزلی به مساحت ۳۲۰۰ هکتار خشکی و ۴۰ کیلومتر مربع آبی است که منطقه ویژه اقتصادی سابق، شهرک زیبای صنعتی «حسن‌رود» و محدوده بندری اداره کل بندر و کشتیرانی گیلان را نیز در بر می‌گیرد. این امر مطلوبیت و جاذبه منطقه آزاد تجاری - صنعتی انزلی و اختیارات قانونی آن را برای ارائه تسهیلات در زمینه تخلیه و بارگیری و سایر امور ارتقا داده است.

پیشینه تحقیق

نیک‌خواه و بهزادی (۱۶)، در تحقیقی دریافتند که توسعه صنعتی و پیشرفت‌های تکنولوژی ناشی از راه‌اندازی پالایشگاه در شهرستان جم پیامدهای متناقضی را به دنبال داشته است. از طرفی در بعد اقتصادی، با ایجاد اشتغال و درآمدهای پایدار و امکانات زیربنایی فرصت‌ها و ظرفیت‌های زیادی برای شهرستان فراهم آورده است و از طرف دیگر، تبعات اجتماعی و زیست محیطی فراوانی ایجاد کرده که منجر به بروز آسیب‌های اجتماعی مختلفی شده است. معتمدی مهر و مدامی بحریمی (۱۴)، در پژوهشی مشخص کردند که در زمینه امکانات روبنایی شهر، تغییرات افزایشی چشمگیری که ناشی از اثرات کارکردی منطقه آزاد باشد، مشاهده نمی‌شود؛ اما در بخش مسکن، رشد عمودی شهر و توسعه ساخت و سازها در بخش شرقی شهر قابل توجه است و جهت‌گیری رشد و توسعه آتی شهر در جهت شرقی خواهد بود و این به دلیل کشش و جاذبه‌های اقتصادی موجود در منطقه آزاد به عنوان یک قطب رشد و هم-چنین آماده بودن بسترهای اولیه‌ای نظیر نزدیکی به مرکز استان، نزدیکی به فرودگاه و فراهم بودن ارتباطات جاده‌ای مطلوب‌تر می‌باشد. بر اساس نتایج پژوهش صبر علیلو و همکاران (۲۴)، شهر جلفا و حوزه‌های روستایی آن با تصویب منطقه تجاری و صنعتی موجب رشد گسترده و بی‌قواره زمین و تغییرات کاربری باغات، کشاورزی و به ویژه زمین‌های بایر به نفع گسترش شهری شده است. لطیفی و قائم-

پور(۱۲)، در تحقیق خود بیان می‌کنند که ایجاد منطقه ویژه اقتصادی سلفچگان از طرفی باعث کاهش همبستگی اجتماعی و کاهش اعتماد اجتماعی، در بین مردم سلفچگان شده، اما از جانب دیگر وجود این منطقه، باعث بهبود رفاه اجتماعی و بهبود کیفیت زندگی مردم شهر سلفچگان شده است. وینود و میرابای(۲۷)، در مقاله خود بیان می‌کنند که با استراتژی توسعه برون‌گرایی موجود، کشورهایی در سر تا سر جهان در مناطق جغرافیایی خاص مناطقی را با تأکید ویژه بر ارتقاء صادرات ایجاد نموده‌اند. به منظور به دست آوردن مزایای جهانی‌سازی، بسیاری از کشورهای در حال توسعه سیاست ارتقای صادرات را اتخاذ کرده‌اند. در این سناریو، مناطق ویژه اقتصادی به دلیل نقش کاتالیزوری آن‌ها در ارتقای صادرات، به مکانیسم محبوب سیاست تجارت مبدل شده‌اند. اختیارات اداری ویژه، ساز و کار پذیرش آسان، قوانین کار سهلگیرانه و در دسترس بودن امکانات تجاری بهتر از جمله زیرساخت‌ها، این مناطق را از سایر مناطق کشورها متمایز کرده است. بعضی از آن‌ها به دلیل قوانین اقتصادی بسیار متفاوت حتی به عنوان سرزمین‌های خارجی شناخته می‌شوند. مناطق ویژه اقتصادی به کشورهای در حال توسعه کمک می‌کنند تا محرک‌های رشد خود مانند ارتقای صادرات، جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، ایجاد فرصت‌های شغلی، زیرساخت‌های با کیفیت بهتر، افزایش رقابت در صادرات، افزایش درآمد ارزی، به روز کردن فناوری و توسعه منطقه‌ای را تسریع کنند. با جهانی شدن تجارت و بازار مالی، تعداد بیشتری از کشورها مفهوم مناطق ویژه اقتصادی را به منظور به دست آوردن مزایای بازار رقابتی اتخاذ کرده‌اند. گومز و مولینا(۹)، در مقاله خود به بررسی سیستماتیک ادبیات بین‌المللی در مورد تأثیر مدل منطقه ویژه اقتصادی بر توسعه اقتصادی منطقه پرداخته‌اند. نویسندگان ضمن شناسایی، ارزیابی انتقادی و گردآوری مناسب‌ترین و با کیفیت‌ترین مطالعات پیرامون موضوع، شرایط اساسی موفقیت یا عدم موفقیت این سیاست را استخراج نموده‌اند. به زعم نویسندگان مناطق ویژه اقتصادی تأثیر مستقیمی و غیرمستقیم بر توسعه منطقه دارد. نویسندگان این نتایج را به دو گروه نتایج استاتیک که در کوتاه‌مدت حاصل می‌شود و شامل افزایش سرمایه‌گذاری، اشتغال و صادرات می‌باشد و نتایج اقتصادی پویا، از جمله انتقال فناوری، ادغام با اقتصاد داخلی و در نهایت تغییر ساختاری (از جمله متنوع‌سازی، ارتقاء و افزایش باز بودن سیستم اقتصادی) تقسیم نموده‌اند.

هیچ کدام از تحقیقات فوق‌الذکر اشاره‌ای به رابطه مناطق تجاری ارس با حوزه‌های اجتماعی نکرده‌اند و صرفاً به مسائلی تجاری و اقتصادی پرداخته‌اند. نکته دیگر این که این تحقیقات بعضاً فقط یک جنبه موضوع را مدنظر قرار داده‌اند منتها در این پژوهش نگارنده درصدد این است که جنبه‌های گوناگون عدالت اجتماعی، امنیت اجتماعی، همبستگی اجتماعی و ... را مورد کنکاش قرار دهد.

چار چوب نظری

جدول شماره (۱): چهار چوب نظری پژوهش

ردیف	محقق	نظریه	متغیر
۱	دورکیم (۱۸۹۳)	همبستگی بر حسب شدت کنش متقابل اجتماعی تعریف می‌شود. به زبان جامعه‌شناسی، همبستگی پدیده‌ای را می‌رساند که بر پایه آن در سطح یک گروه یا یک جامعه، اعضا به یکدیگر وابسته و به طور متقابل نیازمند یکدیگرند. تجمع‌های انسانی، شبکه‌های روابط بین افراد را به وجود می‌آورند که این روابط افراد را در واحدهای اجتماعی منسجم متحد می‌کند.	همبستگی اجتماعی
۲	جان رالز (۱۹۷۱)	منظور رالز از عدالت در واقع «عدالت اجتماعی» است؛ یعنی رالز به دنبال فضیلت اشخاص نیست بلکه در تلاش است، اصولی را برای عدالت تنظیم کند تا تضاد منافع افرادی که در اجتماع به دنبال بیشتر کردن سهم خود از توزیع خیرات اجتماعی هستند را به طور منصفانه حل و فصل نماید.	عدالت اجتماعی
۳	دورکیم (۱۸۹۳)	اخلاق اجتماعی مجموعه‌ای از عقاید، ارزش‌ها و هنجارهای هستند که نسبت به فرد، اموری بیرونی و مستقل تلقی می‌شوند. در جریان جامعه‌پذیری برای او درونی می‌گردند و به صورت جزئی از شخصیت او در می‌آیند و در نهایت رفتار فرد را در جامعه تعیین می‌کنند و به عنوان اخلاق اجتماعی محسوب می‌شوند. بر اساس تعریف فوق، اخلاق اجتماعی، حوزه‌ای از فرهنگ عمومی یک جامعه را تشکیل می‌دهد که شامل عقاید، ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی هستند.	اخلاق اجتماعی
۴	فیلیپس (۲۰۰۶)	فیلیپس (۲۰۰۶)، نیز کیفیت زندگی را در ابعاد فردی و جمعی بررسی می‌کند که این بررسی در سطح فردی مؤلفه‌های عینی و ذهنی را شامل می‌شود. لازمه کیفیت زندگی فردی در بعد عینی تأمین نیازهای اساسی و برخورداری از منابع مادی جهت برآوردن خواسته‌های اجتماعی شهروندان است و در بعد ذهنی به داشتن عمل در موارد زیر مربوط می‌شود: افزایش رفاه ذهنی شامل لذت‌جویی، رضایت‌مندی، هدف‌داری در زندگی و رشد شخصی؛ رشد و شکوفایی در مسیر سعادت و دگرخواهی؛ مشارکت در سطح گسترده‌ای از فعالیت‌های اجتماعی.	کیفیت زندگی
۵	گوتسچل (۱۹۹۹)	گوتسچل (۱۹۹۹)، بیان می‌کند که در مفهومی وسیع، امنیت اجتماعی از دیدگاه گکز (۱۹۹۹)، در برگزیده حقوق بشر، توسعه، مسائل جنسیتی و موارد دیگری است که به آن برچسب امنیت انسانی زده می‌شود. او علاوه بر مؤلفه‌های اخیر، مؤلفه‌های دیگری نظیر عدالت در سطح ملی، ریشه‌کن کردن فقر، آزادی نسل‌های آتی برای به ارث بردن یک محیط سالم را مطرح می‌سازد.	امنیت اجتماعی

منطقه آزاد صنعتی - تجاری ارس به عنوان پیشران زیربنایی تأثیرات غیرقابل کتمان بر روی مسائل اجتماعی منطقه دارد. به این صورت که گروه‌های اجتماعی تحت تأثیر این مسئله تغییراتی به خود می‌بینند. به عنوان نمونه می‌توان از این تأثیرات در مؤلفه‌هایی همانند همبستگی اجتماعی، اخلاق اجتماعی، عدالت اجتماعی، امنیت اجتماعی و کیفیت زندگی یاد کرد که مصون از تأثیرات منطقه آزادی تجاری ارس نیستند که این مهم می‌تواند تأثیرات دوگانه‌ای در قالب تأثیرات منفی و یا تأثیر مثبت می‌پذیرد. البته تأثیرات مثبت این مسئله به مراتب بیشتر از تأثیرات منفی است و لذا فعالیت‌های اقتصادی

و رونق کسب‌وکار در این منطقه فعالیت‌های گروهی و همبستگی اجتماعی را تقویت می‌کند و از سوی دیگر ممکن است که امنیت اجتماعی با مخاطره مواجه شود، منتها امنیت اقتصادی مردم رو به بهبودی خواهد رفت.

سؤال اصلی تحقیق

- آیا بین عملکرد اجتماعی منطقه تجاری صنعتی آزاد ارس با برخی سازه‌های اجتماعی منطقه رابطه وجود دارد؟

روش تحقیق

این تحقیق از نظر هدف، کاربردی و روش پیمایش بود. از طریق پرسشنامه محقق ساخته داده‌ها جمع‌آوری شده است.

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری، کلیه شهروندان بالای ۱۶ سال ساکن در منطقه آزاد ارس که تعداد آن‌ها ۳۶۰۰۰ نفر بود با استفاده از جدول مورگان، تعداد ۳۸۰ نفر انتخاب شدند. شیوه نمونه‌گیری، نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای بود.

ابزار گردآوری داده‌ها

در تحقیق حاضر بخشی از داده‌ها از طریق پرسشنامه به دست آمده است. برای ارزیابی اعتبار سازه، از تحلیل عاملی استفاده شد. با توجه به اینکه مقدار شاخص KMO بزرگ‌تر از ۰/۵ بود، بنابراین تعداد نمونه آماری برای تحلیل آماری برای تحلیل عاملی کافی می‌بود. همچنین سطح معناداری آزمون بارتلت کوچک‌تر از ۵٪ بود که نشان می‌داد، تحلیل عاملی برای شناسایی ساختار مدل عاملی مناسب بود.

تعریف نظری متغیرها

انسجام اجتماعی

احساس مسئولیت متقابل بین چند نفر یا چند گروه که از آگاهی و اراده برخوردار باشند و شامل پیوندهای انسانی و برادری بین انسان‌ها به طور کلی و حتی وابستگی متقابل حیات و منافع آن‌ها باشد. به زبان جامعه‌شناختی همبستگی پدیده‌ای را می‌رساند که بر پایه آن در سطح یک گروه یا یک جامعه، اعضا به یکدیگر وابسته‌اند و به طور متقابل نیازمند یکدیگر هستند (۲).

عدالت اجتماعی

کاهش نابرابری‌های موجود در زمینه قدرت سیاسی، پایگاه اجتماعی و برخورداری از منابع اقتصادی یا توزیع قابل دفاع سودها یا پاداش‌ها در جامعه (۲۵). علاقه افراد به عدالت، از یک نیاز طبیعی اساسی منتج می‌شود. افراد، نیازهای فردی متفاوتی دارند که از طریق تعامل با دیگران به بهترین نحو، ارضا می‌شود. این نیازها طیفی از نیازهای اقتصادی از قبیل پول و امکانات مادی تا نیازهای اجتماعی-احساسی نسبتاً انتزاعی از قبیل توجه و احترام شخصی را در بر می‌گیرد. عدالت به افراد استانداردهایی ارائه می‌دهد تا قضاوت نمایند که آیا این نیازها در محیط‌های اجتماعی که اغلب پیچیده هستند، برآورده می‌گردد (۲۱).

اخلاق اجتماعی

اخلاق اجتماعی به آن دسته از منش‌ها و رفتارهایی اطلاق می‌شود که در تعاملات اجتماعی به منصفه ظهور و بروز برسد؛ از این رو چهره و نمای فرهنگی و اخلاقی جامعه در این تعاملات به تصویر کشیده می‌شود (۱).

امنیت اجتماعی

امنیت اجتماعی توانایی گروه‌های مختلف صنفی، قومی، ملی، جنسی در حفظ و هویت یا ارزش‌های سنتی و ازلی خود (۳).

کیفیت زندگی

کیفیت زندگی مفهومی پیچیده و چندبعدی از شرایط و وضعیت جمعیت، در یک مقیاس جغرافیایی خاص (شهر، روستا و کشور) تعریف شده است که هم متکی به شاخص‌های ذهنی یا کیفی است و هم متکی به شاخص‌های عینی و کمی (۱۸). کیفیت زندگی به عنوان درک شخصی فرد در زندگی در ارتباط با اهداف، توقعات، انتظارات و نگرانی‌های وی تعریف می‌شود. کیفیت زندگی متأثر از متن فرهنگی و سیستم ارزشی که فرد در آن زندگی می‌کند تعریف می‌شود که در یک مفهوم زنجیره‌ای وسیع متأثر از یک مسیر پیچیده است که به وسیله سلامت فیزیکی و موقعیت روانی، سطح استقلال و ارتباطات افراد معنی می‌شود و متأثر از محیط می‌باشد (۶).

تعریف عملیاتی متغیرها

جدول شماره (۲): تعاریف عملیاتی متغیرها

مفهوم	ابعاد	سؤال
انسجام اجتماعی	وحدت جمعی	احساس می‌کنم بخش مهمی از جامعه‌ام هستم. در منطقه آزاد ارس منافع جمعی بر منافع فردی اولویت دارد. افراد برای تحقق منافع جمعی همیاری و همکاری دارند. با سایر افراد جامعه‌ام احساس صمیمیت و نزدیکی می‌کنم. در این منطقه پیوندهای انسانی قوی بین افراد وجود دارد. افراد در جامعه قادر به درک احساسات یکدیگر هستند. افراد خود را در قبال سایرین و جامعه مسئول می‌دانند.
	همدلی	برای حفظ حیات جامعه همکاری و همیاری وجود دارد. با همکاری هم مشکلات جامعه را حل می‌نمایند. در منطقه تقسیم کار بین افراد وجود دارد. مشکلات مربوط به جامعه به صورت تعاملی رفع می‌شود. در جامعه شبکه‌ای از روابط متقابل وجود دارد. همه مردم از حقوق برابر برخوردارند.
	مسئولیت متقابل	در جامعه هیچ کس بر دیگری برتری ندارد. در جامعه همه افراد از ارزش یکسانی برخوردارند. در جامعه حاکمیت قانون وجود دارد. نظم و انضباط در تمامی ارکان جامعه برقرار است. همه فرآیندها بر مبنای قوانین و مقررات شکل گرفته‌اند. امکان بهره‌مندی از فرصت‌ها برای همه افراد وجود دارد. در جامعه عدالت توزیعی وجود دارد. همه مردم از حقوق برابر برخوردارند.
	نیازها و الزامات متقابل	همه مردم از حقوق برابر برخوردارند. در جامعه هیچ کس بر دیگری برتری ندارد. در جامعه همه افراد از ارزش یکسانی برخوردارند. در جامعه حاکمیت قانون وجود دارد. نظم و انضباط در تمامی ارکان جامعه برقرار است. همه فرآیندها بر مبنای قوانین و مقررات شکل گرفته‌اند. امکان بهره‌مندی از فرصت‌ها برای همه افراد وجود دارد. در جامعه عدالت توزیعی وجود دارد. همه مردم از حقوق برابر برخوردارند.
عدالت اجتماعی	برابری و مساوات	همه مردم از حقوق برابر برخوردارند. در جامعه هیچ کس بر دیگری برتری ندارد. در جامعه همه افراد از ارزش یکسانی برخوردارند. در جامعه حاکمیت قانون وجود دارد. نظم و انضباط در تمامی ارکان جامعه برقرار است. همه فرآیندها بر مبنای قوانین و مقررات شکل گرفته‌اند. امکان بهره‌مندی از فرصت‌ها برای همه افراد وجود دارد. در جامعه عدالت توزیعی وجود دارد. همه مردم از حقوق برابر برخوردارند.
	قانون مداری	همه مردم از حقوق برابر برخوردارند. در جامعه هیچ کس بر دیگری برتری ندارد. در جامعه همه افراد از ارزش یکسانی برخوردارند. در جامعه حاکمیت قانون وجود دارد. نظم و انضباط در تمامی ارکان جامعه برقرار است. همه فرآیندها بر مبنای قوانین و مقررات شکل گرفته‌اند. امکان بهره‌مندی از فرصت‌ها برای همه افراد وجود دارد. در جامعه عدالت توزیعی وجود دارد. همه مردم از حقوق برابر برخوردارند.
اخلاق اجتماعی	توزیع عادلانه فرصت‌ها	همه مردم از حقوق برابر برخوردارند. در جامعه هیچ کس بر دیگری برتری ندارد. در جامعه همه افراد از ارزش یکسانی برخوردارند. در جامعه حاکمیت قانون وجود دارد. نظم و انضباط در تمامی ارکان جامعه برقرار است. همه فرآیندها بر مبنای قوانین و مقررات شکل گرفته‌اند. امکان بهره‌مندی از فرصت‌ها برای همه افراد وجود دارد. در جامعه عدالت توزیعی وجود دارد. همه مردم از حقوق برابر برخوردارند.
	ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی	همه مردم از حقوق برابر برخوردارند. در جامعه هیچ کس بر دیگری برتری ندارد. در جامعه همه افراد از ارزش یکسانی برخوردارند. در جامعه حاکمیت قانون وجود دارد. نظم و انضباط در تمامی ارکان جامعه برقرار است. همه فرآیندها بر مبنای قوانین و مقررات شکل گرفته‌اند. امکان بهره‌مندی از فرصت‌ها برای همه افراد وجود دارد. در جامعه عدالت توزیعی وجود دارد. همه مردم از حقوق برابر برخوردارند.
امنیت اجتماعی	تبعیت از قوانین اجتماعی	همه مردم از حقوق برابر برخوردارند. در جامعه هیچ کس بر دیگری برتری ندارد. در جامعه همه افراد از ارزش یکسانی برخوردارند. در جامعه حاکمیت قانون وجود دارد. نظم و انضباط در تمامی ارکان جامعه برقرار است. همه فرآیندها بر مبنای قوانین و مقررات شکل گرفته‌اند. امکان بهره‌مندی از فرصت‌ها برای همه افراد وجود دارد. در جامعه عدالت توزیعی وجود دارد. همه مردم از حقوق برابر برخوردارند.
	اصول رفتار اجتماعی	همه مردم از حقوق برابر برخوردارند. در جامعه هیچ کس بر دیگری برتری ندارد. در جامعه همه افراد از ارزش یکسانی برخوردارند. در جامعه حاکمیت قانون وجود دارد. نظم و انضباط در تمامی ارکان جامعه برقرار است. همه فرآیندها بر مبنای قوانین و مقررات شکل گرفته‌اند. امکان بهره‌مندی از فرصت‌ها برای همه افراد وجود دارد. در جامعه عدالت توزیعی وجود دارد. همه مردم از حقوق برابر برخوردارند.
امنیت اقتصادی	امنیت مالی و اقتصادی	همه مردم از حقوق برابر برخوردارند. در جامعه هیچ کس بر دیگری برتری ندارد. در جامعه همه افراد از ارزش یکسانی برخوردارند. در جامعه حاکمیت قانون وجود دارد. نظم و انضباط در تمامی ارکان جامعه برقرار است. همه فرآیندها بر مبنای قوانین و مقررات شکل گرفته‌اند. امکان بهره‌مندی از فرصت‌ها برای همه افراد وجود دارد. در جامعه عدالت توزیعی وجود دارد. همه مردم از حقوق برابر برخوردارند.
	امنیت سیاسی	همه مردم از حقوق برابر برخوردارند. در جامعه هیچ کس بر دیگری برتری ندارد. در جامعه همه افراد از ارزش یکسانی برخوردارند. در جامعه حاکمیت قانون وجود دارد. نظم و انضباط در تمامی ارکان جامعه برقرار است. همه فرآیندها بر مبنای قوانین و مقررات شکل گرفته‌اند. امکان بهره‌مندی از فرصت‌ها برای همه افراد وجود دارد. در جامعه عدالت توزیعی وجود دارد. همه مردم از حقوق برابر برخوردارند.

افراد می‌توانند بدون دغدغه دیدگاه‌های سیاسی خود را دنبال کنند.	
امکان فعالیت برای همه احزاب در منطقه فراهم می‌باشد.	
امنیت حقوقی فعالیت‌های اجتماعی تأمین شده است.	امنیت حقوقی و قضایی
دستگاه قضایی بی‌طرفانه به مسائل حقوقی پیش آمده رسیدگی می‌کند.	
تمامی فعالیت‌ها در منطقه بر اساس قانون و مقررات انجام می‌شود.	
برنامه‌های فرهنگی به منظور صیانت از سبک زندگی ایرانی در منطقه اجرا می‌شود.	امنیت فرهنگی
دولت از فرهنگ بومی منطقه حمایت می‌نماید.	
فعالیت‌های گسترده اقتصادی و تجاری در منطقه به نحوی سازمان‌دهی می‌شود که به	
فرهنگ بومی مردم آسیبی وارد ننماید.	
مردم منطقه از سلامت جسمی قابل قبولی برخوردارند.	سلامت جسمی
تأمین سلامت جسمی مردم منطقه از اولویت‌های دولت است.	
زیرساخت‌های لازم برای تأمین و حفظ سلامت جسمی مردم در منطقه وجود دارد.	
مردم منطقه از سلامت روانی قابل قبولی برخوردارند.	سلامت روانی
تأمین سلامت روانی مردم منطقه از اولویت‌های دولت است.	
زیرساخت‌های لازم برای تأمین و حفظ سلامت روانی مردم در منطقه وجود دارد.	
توزیع فرصت‌های استفاده از امور رفاهی و اجتماعی به صورت عادلانه می‌باشد.	رفاه اجتماعی
نیازهای مختلف افراد در منطقه به خوبی تأمین می‌شود.	
در برنامه‌ریزی‌های اجتماعی ترجیحات خاص مردم منطقه لحاظ می‌شود.	
معیشت مردم منطقه از وضعیت مطلوبی برخوردار است.	وضعیت اقتصادی
قدرت خرید مردم منطقه وضعیت مطلوبی دارد.	
نرخ بیکاری در منطقه پایین است.	
روابط سازنده بین افراد جامعه وجود دارد.	روابط اجتماعی
روابط اجتماعی منجر به افزایش پویایی در منطقه شده است.	
بهبود روابط اجتماعی منجر به افزایش اعتماد عمومی شده است.	
انسجام و همبستگی در جامعه وجود دارد.	همبستگی و انسجام
تلاش‌های سازمان یافته برای حفظ انسجام و همبستگی در جامعه انجام می‌شود.	
همبستگی اجتماعی منجر به افزایش مشارکت عمومی در منطقه شده است.	

کیفیت زندگی

عملکرد اجتماعی

توصیف یافته‌ها

با توجه به داده‌های به دست آمده، ۴۲ درصد پاسخ دهندگان دختر و زن و ۵۸ درصد پسر و مرد بودند. پنج درصد پاسخ دهندگان بین ۱۶ الی ۲۵ سال، ۳۴ درصد ۲۶ الی ۳۵ سال، ۳۱ درصد ۳۶ الی ۴۵ سال، ۲۴ درصد ۴۶ الی ۵۵ سال و ۷ درصد بیش از ۵۶ سال داشتند. شانزده درصد پاسخ دهندگان دارای مدرک تحصیلی دیپلم و پایین‌تر، ۴۲ درصد کارشناسی، ۳۸ درصد کارشناسی ارشد و ۴ درصد دکتری و بالاتر می‌باشند. هشت درصد پاسخ دهندگان بیکار، ۷ درصد خانه‌دار، ۳ درصد عضو هیئت علمی، ۴۸ درصد کارمند، ۲۰ درصد شغل آزاد بوده و ۱۴ درصد دارای سایر مشاغل بودند. بر اساس پاسخ‌های داده شده، میانگین متغیر عملکرد اجتماعی منطقه آزاد جلفا برابر ۳/۱۰ و انحراف معیار آن ۰/۸۱۶ است. حداقل نمره این متغیر ۱ و حداکثر ۴/۵ بود.

به منظور بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها، از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف استفاده شد. نتایج به دست آمده نشان داد که داده‌ها از توزیع نرمال برخوردار بودند.

آزمون فرضیه‌ها

برای آزمون معنی‌داری فرضیه‌ها از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد:
- بین میزان عملکرد اجتماعی منطقه آزاد جلفا و انسجام اجتماعی از دیدگاه گروه‌های اجتماعی منطقه رابطه وجود دارد.

جدول شماره (۳): ضرایب همبستگی پیرسون بین دو متغیر عملکرد اجتماعی و همبستگی اجتماعی

همبستگی اجتماعی			متغیرها	
نیازها و الزامات متقابل	مسئولیت متقابل	همدلی	وحدت جمعی	گویه‌ها
۰/۳۸۰	۰/۶۱۳	۰/۶۱۸	۰/۵۴۱	روابط اجتماعی
۰/۳۸۵	۰/۵۶۸	۰/۵۰۹	۰/۳۹۲	همبستگی اجتماعی

- بین میزان عملکرد اجتماعی منطقه آزاد جلفا و عدالت اجتماعی از دیدگاه گروه‌های اجتماعی منطقه رابطه وجود دارد.

طبق اطلاعات جدول ذیل بین دو متغیر عملکرد اجتماعی و عدالت اجتماعی در سطح خطای یک درصد همبستگی مثبت معنی‌دار وجود دارد.

جدول شماره (۴): ضرایب همبستگی پیرسون بین دو متغیر عملکرد اجتماعی و عدالت اجتماعی

عدالت اجتماعی			متغیرها	
توزیع عادلانه فرصت‌ها	قانون مداری	برابری و مساوات	گویه‌ها	عملکرد اجتماعی
۰/۵۸۵	۰/۵۷۵	۰/۴۲۵	روابط اجتماعی	
۰/۵۲۵	۰/۶۳۴	۰/۵۲۵	همبستگی اجتماعی	

- بین میزان عملکرد اجتماعی منطقه آزاد جلفا و اخلاق اجتماعی از دیدگاه گروه‌های اجتماعی منطقه رابطه وجود دارد.
مطابق جدول ذیل بین دو متغیر عملکرد اجتماعی و اخلاق اجتماعی نیز در سطح خطای یک درصد همبستگی مثبت معنی‌دار وجود دارد.

جدول شماره (۵): ضرایب همبستگی پیرسون بین دو متغیر عملکرد اجتماعی و اخلاق اجتماعی

اخلاق اجتماعی			متغیرها	
اصول رفتار اجتماعی	تبعیت از قوانین اجتماعی	ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی	گویه‌ها	
۰/۴۴۵	۰/۴۵۵	۰/۳۹۷	روابط اجتماعی	عملکرد اجتماعی
۰/۴۴۱	۰/۵۰۵	۰/۲۶۸	همبستگی و انسجام	

- بین میزان عملکرد اجتماعی منطقه آزاد جلفا و امنیت اجتماعی از دیدگاه گروه‌های اجتماعی منطقه رابطه وجود دارد.
طبق اطلاعات جدول ذیل بین دو متغیر عملکرد اجتماعی و امنیت اجتماعی در سطح خطای یک درصد همبستگی مثبت معنی‌دار وجود دارد.

جدول شماره (۶): ضرایب همبستگی پیرسون بین دو متغیر عملکرد اجتماعی و امنیت اجتماعی

امنیت اجتماعی				متغیرها	
امنیت فرهنگی	امنیت حقوقی و قضایی	امنیت سیاسی	امنیت مالی و اقتصادی	گویه‌ها	
۰/۳۸۱	۰/۶۲۳	۰/۴۵۳	۰/۵۱۸	روابط اجتماعی	عملکرد اجتماعی
۰/۲۸۶	۰/۵۶۱	۰/۳۹۴	۰/۵۰۲	همبستگی و انسجام	

- بین میزان عملکرد اجتماعی منطقه آزاد جلفا و کیفیت زندگی از دیدگاه گروه‌های اجتماعی منطقه رابطه وجود دارد.
طبق جدول ذیل بین دو متغیر عملکرد اجتماعی و کیفیت زندگی نیز در سطح خطای یک درصد همبستگی مثبت معنی‌دار وجود دارد.

جدول شماره (۷): ضرایب همبستگی پیرسون بین دو متغیر عملکرد اجتماعی و کیفیت زندگی

کیفیت زندگی				متغیرها	
وضعیت اقتصادی	رفاه اجتماعی	سلامت روانی	سلامت جسمی	گروهها	
۰/۶۷۲	۰/۷۰۷	۰/۵۶۴	۰/۵۹۰	روابط اجتماعی	عملکرد اجتماعی
۰/۵۵۵	۰/۷۶۱	۰/۷۰۲	۰/۵۸۸	همبستگی اجتماعی	

همان طور که در جداول زیر نیز مشاهده می‌شود، بین متغیرهای تحقیق در سطح خطای یک درصد همبستگی مثبت وجود دارد. بر این اساس تمامی فرضیه‌های پژوهش تأیید می‌شود؛ به عبارتی میان متغیر عملکرد اجتماعی و متغیرهای همبستگی اجتماعی، عدالت اجتماعی، اخلاق اجتماعی، امنیت اجتماعی و کیفیت زندگی از دیدگاه گروه‌های اجتماعی رابطه مثبت معنی‌دار وجود دارد.

جدول شماره (۸): ضرایب همبستگی پیرسون بین متغیر مستقل و وابسته

کیفیت زندگی	امنیت اجتماعی	اخلاق اجتماعی	عدالت اجتماعی	همبستگی اجتماعی	متغیرها
۰/۷۸۲	۰/۶۳۹	۰/۵۰۳	۰/۵۹۹	۰/۶۵۵	عملکرد اجتماعی

جهت بررسی ارتباط و پیش‌بینی بین متغیرهای پژوهش از آزمون رگرسیون هم استفاده گردید:
 - عملکرد اجتماعی منطقه آزاد ارس از طریق دیدگاه گروه‌های اجتماعی درباره همبستگی اجتماعی در منطقه قابل پیش‌بینی است

جدول شماره (۹): رگرسیون عملکرد اجتماعی و همبستگی اجتماعی

مدل	ضرایب استاندارد نشده	ضرایب استاندارد شده	آماره T	R ²	معنی‌داری
	خطای استاندارد				
ثابت	۱/۶۶۹	۰/۸۶	۱۹/۴۰۸	۰/۰۰۰	
عملکرد اجتماعی	۰/۴۸۵	۰/۰۲۷	۰/۶۶۶	۰/۴۴۲	

با توجه به جدول فوق در مورد مقدار ثابت و ضریب B مربوط به هر متغیر، در مدل کلی نیز با توجه به سطح معنی‌داری تصمیم‌گیری شده است. با توجه به سطح معنی‌داری محاسبه شده، رگرسیون در سطح $\alpha=0/001$ معنادار است و فرض خطی بودن رابطه بین متغیرها تأیید می‌گردد. ضریب همبستگی بین متغیر عملکرد اجتماعی و همبستگی اجتماعی برابر ۰/۶۶۶ می‌باشد. ضریب تعیین تعدیل شده برابر ۰/۴۴۲

می‌باشد که این مقدار نشان می‌دهد که ۴۴ درصد از تغییرات همبستگی اجتماعی به عملکرد اجتماعی مربوط می‌شود.

- عملکرد اجتماعی منطقه آزاد ارس از طریق دیدگاه گروه‌های اجتماعی درباره عدالت اجتماعی در منطقه قابل پیش‌بینی است.

جدول شماره (۱۰): رگرسیون عملکرد اجتماعی و عدالت اجتماعی

مدل	ضرایب استاندارد نشده		ضرایب استاندارد شده	آماره T	R ²	معنی‌داری
	B	خطای استاندارد				
ثابت	۰/۶۱۸	۰/۱۲۳	۰/۵۸۵	۵/۰۱۹	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
عملکرد اجتماعی	۰/۵۶۰	۰/۰۳۸	۰/۳۴۰	۱۴/۶۱۵	۰/۳۴۰	۰/۰۰۰

با توجه به جدول فوق در مورد مقدار ثابت و ضریب B مربوط به هر متغیر، در مدل کلی نیز با توجه به سطح معنی‌داری تصمیم‌گیری شده است. با توجه به سطح معنی‌داری محاسبه شده، رگرسیون در سطح $\alpha=0/001$ معنادار است و فرض خطی بودن رابطه بین متغیرها تأیید می‌گردد. ضریب همبستگی بین متغیر عملکرد اجتماعی و عدالت اجتماعی برابر ۰/۵۸۵ می‌باشد. ضریب تعیین تعدیل‌شده برابر ۰/۳۴۰ می‌باشد که این مقدار نشان می‌دهد که ۳۴ درصد از تغییرات عدالت اجتماعی به عملکرد اجتماعی مربوط می‌شود.

- عملکرد اجتماعی منطقه آزاد ارس از طریق دیدگاه گروه‌های اجتماعی درباره اخلاق اجتماعی در منطقه قابل پیش‌بینی است.

جدول شماره (۱۱): رگرسیون عملکرد اجتماعی و اخلاق اجتماعی

مدل	ضرایب استاندارد نشده		ضرایب استاندارد شده	آماره T	R ²	معنی‌داری
	B	خطای استاندارد				
ثابت	۱/۵۷۳	۰/۱۱۸	۰/۵۰۳	۱۳/۳۲۵	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
عملکرد اجتماعی	۰/۴۳۴	۰/۰۳۷	۰/۲۵۲	۱۱/۸۱۳	۰/۲۵۲	۰/۰۰۰

با توجه به جدول فوق در مورد مقدار ثابت و ضریب B مربوط به هر متغیر، در مدل کلی نیز با توجه به سطح معنی‌داری تصمیم‌گیری شده است. با توجه به سطح معنی‌داری محاسبه شده، رگرسیون در سطح $\alpha=0/001$ معنادار است و فرض خطی بودن رابطه بین متغیرها تأیید می‌گردد. ضریب همبستگی بین متغیر عملکرد اجتماعی و اخلاق اجتماعی برابر ۰/۵۰۳ می‌باشد. ضریب تعیین تعدیل‌شده برابر ۰/۲۵۲ می‌باشد که این مقدار نشان می‌دهد که ۲۵ درصد از تغییرات اخلاق اجتماعی به عملکرد اجتماعی مربوط می‌شود.

- عملکرد اجتماعی منطقه آزاد ارس از طریق دیدگاه گروه‌های اجتماعی درباره امنیت اجتماعی در منطقه قابل پیش‌بینی است.

جدول شماره (۱۲): رگرسیون عملکرد اجتماعی و امنیت اجتماعی

مدل	ضرایب استاندارد نشده		ضرایب استاندارد شده	آماره T	R ²	معنی‌داری
	B	خطای استاندارد				
ثابت	۱/۱۷۹	۰/۰۹۵		۱۲/۳۶۳		۰/۰۰۰
عملکرد اجتماعی	۰/۵۰۰	۰/۰۳۰	۰/۶۳۹	۱۶/۸۴۳	۰/۴۰۷	۰/۰۰۰

با توجه به جدول فوق در مورد مقدار ثابت و ضریب B مربوط به هر متغیر، در مدل کلی نیز با توجه به سطح معنی‌داری تصمیم‌گیری شده است. با توجه به سطح معنی‌داری محاسبه شده، رگرسیون در سطح $\alpha=۰/۰۰۱$ معنادار است و فرض خطی بودن رابطه بین متغیرها تأیید می‌گردد. ضریب همبستگی بین متغیر عملکرد اجتماعی و امنیت اجتماعی برابر ۰/۶۳۹ می‌باشد. ضریب تعیین تعدیل‌شده برابر ۰/۴۰۷ می‌باشد که این مقدار نشان می‌دهد که ۴۰ درصد از تغییرات امنیت اجتماعی به عملکرد اجتماعی مربوط می‌شود.

- عملکرد اجتماعی منطقه آزاد ارس از طریق دیدگاه گروه‌های اجتماعی درباره کیفیت زندگی در منطقه قابل پیش‌بینی است.

جدول شماره (۱۳): رگرسیون عملکرد اجتماعی و کیفیت زندگی

مدل	ضرایب استاندارد نشده		ضرایب استاندارد شده	آماره T	R ²	معنی‌داری
	B	خطای استاندارد				
ثابت	۰/۷۲۰	۰/۰۸۹		۸/۱۲۸		۰/۰۰۰
عملکرد اجتماعی	۰/۶۹۶	۰/۰۲۸	۰/۷۸۰	۲۵/۲۴۰	۰/۶۰۷	۰/۰۰۰

با توجه به جدول فوق در مورد مقدار ثابت و ضریب B مربوط به هر متغیر، در مدل کلی نیز با توجه به سطح معنی‌داری تصمیم‌گیری شده است. با توجه به سطح معنی‌داری محاسبه شده، رگرسیون در سطح $\alpha=۰/۰۰۱$ معنادار است و فرض خطی بودن رابطه بین متغیرها تأیید می‌گردد. ضریب همبستگی بین متغیر عملکرد اجتماعی و کیفیت زندگی برابر ۰/۷۸۰ می‌باشد. ضریب تعیین تعدیل‌شده برابر ۰/۶۰۷ می‌باشد که این مقدار نشان می‌دهد که ۶۰ درصد از تغییرات کیفیت زندگی به عملکرد اجتماعی مربوط می‌شود.

نتیجه‌گیری و بحث

هدف اصلی پژوهش حاضر مطالعه جامعه‌شناختی دیدگاه گروه‌های اجتماعی منطقه تجاری صنعتی آزاد ارس درباره عملکرد اجتماعی این منطقه بود. این تحقیق از نظر هدف، کاربردی و روش گردآوری داده‌ها پیمایشی بود و داده‌ها از طریق پرسشنامه جمع‌آوری شده بودند. چارچوب نظری تحقیق نظریه‌های امیل دورکیم، یورگن هابرماس، کارل مارکس، جان رالز، پارسونز، آنتونی گیدنز و باری بوزان بود. جامعه آماری، کلیه شهروندان بالای ۱۶ سال ساکن در منطقه آزاد ارس که تعداد آن‌ها ۳۶۰۰۰ نفر بود و با استفاده از جدول مورگان، تعداد ۳۸۰ نفر نمونه انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته بود. نتایج به دست آمده به طور خلاصه در جدول زیر آمده است:

جدول شماره (۱۴): نتایج آزمون ضریب همبستگی متغیرهای مربوط به فرضیه‌ها

فرضیه‌ها	ضریب همبستگی	رگرسیون	ضریب تعدیل	وضعیت
- بین عملکرد اجتماعی منطقه آزاد ارس و همبستگی اجتماعی در منطقه رابطه معنادار وجود دارد.	۰/۶۵۵	۰/۶۶۶	۴۴	تائید
- بین عملکرد اجتماعی منطقه آزاد ارس و عدالت اجتماعی در منطقه رابطه معنادار وجود دارد.	۰/۵۹۹	۰/۵۸۵	۳۴	تائید
- بین عملکرد اجتماعی منطقه آزاد ارس و اخلاق اجتماعی در منطقه رابطه معنادار وجود دارد.	۰/۵۰۳	۰/۵۰۳	۲۵	تائید
- بین عملکرد اجتماعی منطقه آزاد ارس و امنیت اجتماعی در منطقه رابطه معنادار وجود دارد.	۰/۶۳۹	۰/۶۳۹	۴۰	تائید
- بین عملکرد اجتماعی منطقه آزاد ارس و کیفیت زندگی در منطقه رابطه معنادار وجود دارد.	۰/۷۸۲	۰/۷۸۰	۶۰	تائید

نتایج به دست آمده در جدول نشان می‌دهد که بین متغیر عملکرد اجتماعی منطقه تجاری صنعتی آزاد ارس و متغیرهای همبستگی اجتماعی، عدالت اجتماعی، اخلاق اجتماعی، امنیت اجتماعی و کیفیت زندگی از دیدگاه گروه‌های اجتماعی رابطه مثبت معنی‌دار وجود دارد. ایجاد منطقه آزاد تجاری صنعتی از جمله ابزارهای توسعه است که می‌تواند موجب جلب سرمایه، انتقال فن‌آوری، آموزش نیروی انسانی، تحصیل مدیریت علمی و وصل به بازار جهانی شود. با این وجود، ایجاد و گسترش مناطق آزاد تجاری همانند دیگر طرح‌های توسعه اقتصادی بایستی با ملاحظات اجتماعی صورت گیرد. عملکرد اجتماعی با زمینه‌سازی برای توسعه اجتماعی می‌تواند به افزایش همبستگی اجتماعی منجر شود؛ با کاهش فقر و توزیع عادلانه فرصت‌ها علاوه بر بهبود کیفیت زندگی، عدالت اجتماعی را نیز افزایش می‌دهد و امنیت اجتماعی را برقرار می‌سازد. متأسفانه هیچ کدام از تحقیقات موردنظر در پیشینه به رابطه مناطق تجاری ارس با حوزه‌های اجتماعی توجهی نداشتند و صرفاً به مسائلی تجاری و اقتصادی پرداخته بودند.

پیشنادهای کاربردی

- برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری به منظور بهبود عملکرد اجتماعی و پایش مستمر آن با هدف تأثیرگذاری بر همبستگی اجتماعی
- پایش مستمر عملکرد اجتماعی مناطق آزاد به منظور استفاده بهینه از ساز و کار منطقه آزاد برای تقویت ویژگی‌های جامعه‌شناختی منطقه
- توجه به توسعه سیاسی منطقه با هدف افزایش مشارکت افراد و احزاب و در نتیجه افزایش عدالت اجتماعی و بهبود کیفیت زندگی.

تعارض منافع

«بنا بر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هر گونه تعارض منافع بوده است.»

منابع

1. Amoori, Abbas and masoud kosari. (1392). Analysis of Social Ethics in the Family. *Sociology of social institutions*. No. 1, P.p: 103-124.
2. Baghi nasrabadi, Ali. (1384). Social Solidarity and Public Participation (Perspectives, Strengthening Factors, Threats and Strategies). Tehran: Hassom Journal, No. 2, P.p: 165-187.
3. Bani Fatemeh, Hossein and Ameneh Salimi. (1390). The feeling of social security of youth and related social factors. *Sociological Studies*, Volume 3, Number 12, P.p: 59-77.
4. Biro, Allen. (1367). Culture of Social Sciences, Translator: Sarukhani. Tehran: Kethan. No. 2, P.p: 400-401.
5. Bozan, Barei. (1378). People, governments and fear, Tehran: Research Institute for Strategic Studies.
6. Dissart, J.c, Deller S.C. (2000). Quality of life in the planning literature. *Journal of planning literature*. 15 (1), P.p: 135-161.
7. Ghani nejad, mousa. (1386). justice, social justice and economical performance. *Economy World Newspaper*, No. 1250.
8. Gideniz, Antony. (1377). Modernization and individualization; Society and Personal Identity in the New Age, translated by Nasser Movafaghian, Tehran: Ney Press.
9. Gomez Zaldivar Fernando and Edmundo Molina. (2018). Special economic zones and their impact on regional economic development. *Problemas del Desarrollo*. Volume 49, Number 193, April-June 2018.
10. Grossi, Saeedeh, Jalal Mirzaei and Ehsan Shahrokhi. (1383). Investigating the relationship between social trust and sense of security. *Disciplinary Knowledge*, No. 2, Volume 9, P.p: 26-39.
11. Komijani, Akbar. (1374). Appropriate monetary policies in order to stabilize economic activities. Ministry of Economic Affairs and Finance.
12. Latifi, Gholamreza and Mohammad Ali Ghaempour. (1395). The Impact of Special Economic Zones on Welfare and Social Development in Urban and Rural Areas (Case Study: Salafchegan Special Economic Zone), *Quarterly Journal of Social Welfare and Development Planning*, Year 7, No. 27, P.p: 189-224.
13. Mosaei, Meysam and Jamal Aziziani. (1387). Economic justification for creating a free trade zone in Kurdistan. *Hadid period business reviews*. N.o 32
14. Motamedi Mehr and Madami Bahrpima. (1394). Analysis of the role and effects of the free zone on the physical growth and development of Bandar Anzali. *First International Conference on Urban Development, Architecture and Urban Economy*.
15. Navidnia, Manijeh. (1382). Introduction to Social Security. *Quarterly Journal of Strategic Studies*. Year 6. No. 1, P.p: 55-76.
16. Nikkhah, Hedayatullah and Sajjad Behzadi. (1395). Investigating the Economic, Social and Environmental Impacts of Industrial Facilities on the Development Process (Case Study: Jam County) *Volume 8, Number 4, Fall 2016*, P.p: 83-99.
17. Peet, R. & Hartwick, E. (2009). *Theories of development: Contentions, arguments, alternatives* (2nd ed). New York: The Guilford Press.
18. Rahmani Firoozjah, Ali and Saadieh Sohrabi. (1392). Sociological study of the relationship between lifestyle and religiosity (Case study of Sari). *Science and religion research*. Fourth year No, 1.

19. Rajabzadeh, Armin, Mina Mahjoub, Mohammad Reza Abbasi. (1386). Investigating the Impact of Transportation Infrastructure on Foreign Direct Investment in Iran in the Period (1353-2007) Quarterly Journal of Financial Economics. Volume 3, Number 7, P.p: 102-115.
20. Ralz, John. (1383). Justice as equity, translated by Erfan Sabeti, Tehran: Ghoghnoos.
21. Rist, G. (2008). The history of development: From Western origins to global faith. London: Zed Books.
22. Rodrik, Dani. (2010). Making Room for China in the World Economy. American Economic Review: Papers & Proceedings 100 (2), P.p: 89-93.
23. Sabilan ardestani, Hasan. (1391). A Sociological Perspective on Virtual Social Groups, eIran:Media Studies, Year 7, No. 18.
24. Sabr Alilou Elmira, Keramatullah Ziari, Mojtaba Ghadiri Masoom, Reza Aghiani. (1393). Evaluation of Aras Free Trade and Industrial Zone in physical development and land use change. The first national conference on architecture, civil engineering and urban environment.
25. Salehi amiri, seyed Reza. (1387). An income on the social capital of the country. Journal of Research. No. 29, P.p: 9-24.
26. Soroosh, Abdolkarim. (1386). Literature of truth Literature of Justice, Tehran: Sarat Cultural Institute.
27. Vinod K. U. M, Meerabai. (2016). SIGNIFICANCE OF FREE ECONOMIC ZONES: A STUDY FROM AN INTERNATIONAL PERSPECTIVE. International Journal of Trade & Global Business Perspectives© Pezzottaite Journals. Volume 5, Number 4, October- December', P.p: 3111-3120